

Tänk tillgängligt!

Inspiration för mer tillgängliga arbetslivsmuseer

Innehåll

Museer som är öppna för alla 3

Därför tillgänglighet 5

Så jobbar några arbetslivsmuseer 7

Systematiskt arbete ger resultat för Gällivare museum
Synpunkter från besökare viktiga på Tändsticksmuseet
Långsiktigt arbete öppnar Repslagarmuseet för fler
Öppet sinne hjälper CTH-Fabriksmuseum hitta lösningar

Tillgänglighet på ert museum 23

Information om ert museum
Fysisk tillgänglighet
Utställningar för alla
Vems historia berättas på museet?

Vi vill komma igång på vårt museum – hur gör vi? 38

Förslag till handlingsplan
Källor och litteraturtips för dig som vill veta mer

Mer information 41

Myndigheter som arbetar med tillgänglighet
Funktionshinderorganisationer
Källor och litteraturtips för dig som vill veta mer

ArbetSam

Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam) är en museiförening med över 500 arbetslivsmuseer som medlemmar. Vi är en ideell organisation som främjar och utvecklar bevarandet och gestaltandet av industrisamhällets framväxt och kulturarv. Kärnverksamheten är utbildningar, skapa mötesplatser och synliggörande.
www.arbetsam.com

Arbetets museum

Arbetets museum berättar om yrkesliv och vardag förr och idag. Våra utställningar handlar om både industrisamhällets kulturarv och allas lika värde i samhället. Vi stöder också landets arbetslivsmuseer och genomför kurser och andra insatser för att de ska bevaras och utvecklas som kulturarv och besöksmål.
www.arbetetsmuseum.se

Projektledare: Lovisa A. Grentzelius • Redaktör: Andreas Nilsson
Text: Maria Johansson och Andreas Nilsson • Formgivning: Anfang Design & Kommunikation • Skriften har tagits fram med stöd av Konung Gustaf VI Adolfs fond för svensk kultur • Utgivare: ArbetSam och Arbetets museum, Norrköping 2016
Framsida: Örnsköldsviks Järnvägssällskap • Baksida: Arbetets museum
Foto: Marcus Eriksson

Museer som är öppna för alla

Arbetslivsmuseer finns där historien utspelas sig. De berättar om vanliga människors liv, där arbete och fritid, slit och stolthet blandas. Många är industrianläggningar som har bevarats och nu visas upp. Ett arbetslivsmuseum kan lika gärna berätta om verksamheten i och kring ett fartyg, en järnväg eller ett flygplan. Gemensamt för alla är att de är levande museer där många arbetar ideellt för att förmedla ett viktigt kulturarv.

Självklart vill arbetslivsmuseerna nå så många människor som möjligt. Med rätt insatser kan de bli tillgängliga även för den som sitter i rullstol, har nedsatt syn, behöver lättläst text eller har annan funktionsnedsättning. Det är en demokratisk fråga att alla i samhället ska kunna besöka våra museer och få med sig en positiv upplevelse. Att tänka tillgängligt och utveckla verksamheten gör att den kan förmedla fler engagerande historier, om fler människor och för fler besökare.

ArbetSam valde därför under 2015 att lyfta tillgänglighetsfrågor ur olika synvinklar. Bland annat genomfördes fyra heldagskurser med Maria Johansson som kursledare och med stöd från Statens kulturråd. Hon har lång

erfarenhet av tillgänglighetsfrågor från att bland annat ha varit ombudsman och förbundsordförande på DHR – Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder. Nu leder hon samarbetsorganisationen Lika Unika och åtar sig även olika tillgänglighetuppdrag.

Den här skriften som ges ut av ArbetSam och Arbetets museum presenterar hur det går att arbeta med tillgänglighet, utifrån kurserna. De hölls hos Gällivare museum, CTH-Fabriksmuseum i Borlänge, Tändsticksmuseet i Jönköping och Repslagarmuseet i Älvängen. Ambitionen är inte att vara uttömmande eller heltäckande, utan att ge arbetslivsmuseer inspiration i sitt arbete med tillgänglighet. Vissa har redan kommit långt, andra är kanske i startgroparna. Skriften vill visa att det går att göra mycket med ganska enkla medel.

Lycka till!

Lovisa A. Grentzelius

ArbetSam

Andreas Nilsson

Arbetets museum

Tändsticksmuseet har en tillgänglig entré. En tydlig skylt utanför visar var man är och färgen på skylten står i kontrast mot husfasaden. Samma sak med de rödmålade dörrarna. Museet har jämnat ut nivåskillnaden med gatsten som ligger i en svag sluttning upp mot entrén. Men en viktig sak att tänka på med gatstenar är att fylla på med sand mellan stenarna för att besökare inte ska fastna med hjälpmedel av olika slag.

Foto: Maria Johansson

Därför tillgänglighet

Landets cirka 1 500 arbetslivsmuseer ger en bild av hur Sverige blev en industrination. Alla ska kunna ta del av det kulturarv som arbetslivsmuseerna berättar om. Det är en mänsklig rättighet även för den femtedel av oss som har en funktionsnedsättning. Många museer driver sin verksamhet i kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller anläggningar som ska förändras varsamt. Även i de miljöerna går det att arbeta med tillgänglighet för att kunna vara öppna för fler människor.

Arbetslivsmuseerna bevarar industri-samhällets kulturarv och berättar om arbetsplatser och yrken som inte längre existerar. Många av museerna finns på mindre orter eller på landsbygden, ofta på natursköna platser. De är en viktig del av det lokala kulturarvet och betydelsefulla för besöksnäringen på orten. Man räknar med att landets alla arbetslivsmuseer har drygt 10 miljoner besök årligen. Det är en imponerande siffra som visar hur uppskattade de är. Samtidigt skulle museerna kunna vara öppna för många fler.

Funktionsnedsättning och funktionshinder

En nedsatt fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga hos en person kallas funktionsnedsättning. Funktionshinder är den begränsning som en funktionsnedsättning innebär i relation till omgivningen. Vi talar alltså om personer med funktionsnedsättning och om funktionshinder när det gäller åtgärder för att identifiera, undanröja och förebygga sådant som hindrar alla från att vara delaktiga. Därför kallas det funktionshinderpolitik, funktionshin-

derorganisation och funktionshinderråd – allt med målet att undanröja hinder.

Totalt beräknas cirka 20 procent av befolkningen ha någon typ av permanent funktionsnedsättning. Funktionshinderrörelsen är stor, nästan en halv miljon människor är med i något förbund. Det finns omkring 60 organisationer, några med egna ungdomsförbund. Att det finns många förbund beror på att funktionsnedsättningar är mycket olika. Förbunden organiserar personer med liknande funktionsnedsättningar, och driver frågor som är viktiga för de egna medlemmarna. Förbunden samarbetar också i många frågor.

Lagar och regler om tillgänglighet

En ökad tillgänglighet har under flera decennier varit ett mål för den svenska funktionshinderpolitiken. Byggnader och verksamheter ska utformas så att så många som möjligt ska kunna vara delaktiga. Det finns flera bestämmelser och riktlinjer som förtydligar vilka krav som ställs. Vid ombyggnation ställs krav som motsvarar det

som gäller vid nybyggnation. Den som äger en fastighet har också ansvar för att åtgärda så kallade enkelt avhjälpbara hinder i befintlig miljö. Det går att läsa mer om enkelt avhjälpbara hinder hos bland annat Boverket – se länk på sidan 41.

Sedan 2009 gäller FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige. Den visar tydligt att tillgänglighet är förutsättning för att personer med funktionsnedsättning ska kunna tillgodogöra sig sina mänskliga rättigheter. Sedan 1 januari 2015 finns bristande tillgänglighet som en form av diskriminering i diskrimineringslagen. Det innebär att den som utestängs på grund av brister i tillgängligheten i den fysiska miljön, information, kommunikation eller tillgång till personlig service kan få detta prövat som diskriminering.

Stora möjligheter även i det skyddade kulturarvet

Riksantikvarieämbetet ansvarar för det svenska kulturarvet där arbetslivsmuseerna ingår. I ansvaret ingår att kulturarvet ska vara tillgängligt. Myndigheten fann många brister när den under 2015 utvärderade resultaten

av funktionshinderpolitiken inom sitt område. Riksantikvarieämbetet ska nu ta fram en vägledning för hur den nya diskrimineringsformen ska hanteras i kulturarvet.

Lagarna om tillgänglighet ger egentligen inget undantag för kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Det går att göra många förbättringar med respekt för de kulturhistoriska värdena. Det gäller också arbetslivsmuseer som berättar om det rörliga kulturarvet i och kring äldre fartyg, järnvägar eller flygplan.

Idag finns allt större kunskaper på myndigheter och museer, tätare samarbete med funktionshinderrörelsen och tydligare mål för tillgängligheten. Det ger goda möjligheter för en positiv utveckling. Med ett öppet sinne, lite påhittighet och relativt enkla medel går det att göra kulturhistoriska museimiljöer mer tillgängliga för många personer. Fler i samhället ska dessutom kunna känna igen sina erfarenheter och berättelser i våra utställningar.

När vi det har vi kommit väldigt långt i att vara museer för alla!

Så jobbar några arbetslivsmuseer

Här kan du läsa om hur fyra arbetslivsmuseer arbetar med tillgänglighet. Det går att göra mycket med små medel om ni tänker till och hittar lösningar som passar i er verksamhet. Behöver ni mer kunskap på ert museum finns det flera vägar för att hitta personer som kan hjälpa till. En slutsats är att det inte behöver vara svårt och kosta massa pengar. Det gäller att få med alla i arbetet, tänka nytt och sedan vara lite envis så går det att komma långt.

Med gemensamma krafter går det att komma långt! Foto: Anten-Gräfsnäs Järnväg

Gällivare museum Foto: Maria Johansson

Systematiskt arbete ger resultat för Gällivare museum

Gällivare museum är ett kulturhistoriskt museum där det bland annat går att uppleva hur en gammal skolsal såg ut, liksom utforska en handelsbod och ett brandmuseum. Samlingen av föremål, konst och litteratur berättar bland annat om samernas och järnmalmens historia. Ett systematiskt arbete med tillgänglighet har inte bara öppnat för fler besökare utan även utvecklat museiverksamheten.

Museet drivs av hembygdsföreningen som äger samlingarna och Gällivare kommun. Över 20 000 besökare kommer årligen för att ta del av både fasta och tillfälliga utställningar.

Arbetet med tillgänglighet började för några år sedan när de hade en tillgänglighetskonsult från Sveriges Hembygdsförbund på besök. Han gick igenom museet och gjorde en lång lista med saker som kunde förbättras.

– Det blev ett tydligt sätt att få samlat vad som behövde åtgärdas, både stort och smått. Framför allt med fokus på själva museiverksamheten och hur besökare fick möjlighet att ta del av utställningarna. Det rörde allt från hur texterna i utställningar såg ut till den service vi erbjöd, förklarar museichefen Karina Jarrett.

Bland annat visade det sig att det var dåligt skyltat till den stora tillgängliga toaletten som museet var väldigt nöjda med att ha.

– Det var helt enkelt lätt att missa den, så nu har vi satt upp en stor och tydlig skylt på ingångsplanet.

Ytterligare en åtgärd museet genomfört är att måla trappräckena svarta för att de ska vara lättare att se för den som har nedsatt syn. Den långa lista med saker att åtgärda som den första inventeringen ledde fram till har betats av, men inte tagit slut.

– Den är bra att ha med sig i verksamheten. Då vet vi att det här är något vi måste jobba med och inte kan välja bort.

Att ha en rutin för att fånga upp respons från besökarna är också viktigt enligt Karina Jarrett. Annars blir det som påpekas svårt att följa upp och åtgärda. Ofta uppkommer problemen i stunden, när en person hindras från att göra något. Då måste den i personalen som uppmärksammar det fånga upp problemet för att det inte ska glömmas bort.

”Det behöver inte vara så svårt, ta en runda på museet och tänk dig in i hur tillgängligt det är. Vänta inte på att någon annan ska ta initiativet”.

Karina Jarrett, museichef på Gällivare museum

– Vi hade till exempel en jättefin konstutställning i trappan. Men en dag var det en tjej i rullstol som inte kunde se den, utan fick sitta nedanför trappan och titta upp på det vi visade. Sedan dess har vi slutat med utställningar i trapporna, eftersom inte alla besökare kan ta del av dem.

Ett tips från Karina Jarrett är att ta med tillgänglighet i årsplaneringen över kommande satsningar och i investeringsplanen. Då kommer det med i prioriteringen innan resurserna blir avsatta till andra saker. Ofta går det att tänka in tillgängligheten redan från början om det finns med i planeringen. Det är även bra att försöka ha samma person ansvarig hela vägen från invertering av vad som behöver göras till att åtgärden är genomförd och klar. Risken är annars att det glöms bort vad som ska åtgärdas och varför.

En nyckel i arbetet är enligt Karina Jarrett att få med sig hela personalen. Därför var den workshop om tillgänglighet som ArbetSam arrangerade värdefull. Hon rekommenderar andra museer att försöka få någon att komma och berätta om funktionsnedsättningar och hur det går att tänka kring tillgänglighet. När museet för en tid sedan bjöd in den som arbetar på kommunen med tillgänglighet blev det många aha-upplevelser.

– Nu blir vi fler på museet som är uppmärksamma och ser vad som inte fungerar, och kan fundera på hur det går att lösa.

Karina Jarretts viktigaste tips är: Börja!

– Det behöver inte vara så svårt, ta en runda på museet och tänk dig in i hur tillgängligt det är. Vänta inte på att någon annan ska ta initiativet.

Har man sedan inte råd med en konsult, kan en början vara att fråga besökare med olika funktionsnedsättningar vad de tycker fungerar bra och mindre bra.

Karina Jarrett ser också att arbetet med tillgänglighet har varit positivt för hela verksamheten och museets mål att hitta nya besökare.

– Vi har tänkt om och istället öppnat upp så att museet ska vara en mötesplats för alla människor. Arbetet med tillgänglighet har bidragit till det. Till exempel arrangerar vi en vårsalong med konst varje år och då brukar fler av bidragen vara från personer med funktionsnedsättning.

Gällivare museum Foto: Maria Johansson

Tändsticksmuseet Foto: Maria Johansson

Synpunkter från besökare viktiga på Tändsticksmuseet

Vid Vätterns strand ligger världens enda tändsticksmuseum. I huset från mitten av 1800-talet som var Jönköpings första tändsticksfabrik berättas om branschens historia. Museets arbete för tillgänglighet gör att fler kan utforska tusentals askar och etiketter, liksom hur en tändsticksarbetares bostad såg ut. Ofta är synpunkter från besökare starten för nya insatser.

Tändsticksmuseet ägs och drivs av Jönköpings kommun och det har uppåt 25 000 besök årligen. En stor satsning på tillgänglighet gjordes för tjugo år sedan i samband med att den fasta utställningen byggdes om och byggnaden renoverades. Då installerades bland annat en trapplift för att hjälpa besökare som inte kan eller orkar gå i trapporna mellan museets två våningsplan. En stor, tillgänglig toalett byggdes också.

– Den blev inte helt efter alla mått enligt kraven, eftersom det fick bli under en trappa på grund av att huset är byggnadsminnesmärkt. Men den blev en lösning som fungerar för många som sitter i rullstol, förklarar Ann Johnsson som är intendent på museet.

Insatserna bekostades och genomfördes av kommunen som äger byggnaden. Egentligen hade hon hoppats på att kunna installera en hiss istället för en trapplift, men länsstyrelsen gav inte tillstånd till den ombyggnad det hade krävt.

– Trappliften innebar ett mindre ingrepp. Den fungerar för alla som inte orkar gå själv och kanske har hjärtproblem eller den som kan lämna sin rullstol eller annat hjälpmedel för att sätta sig i liften.

Ofta är det minst en i grupper med äldre besökare som behöver använda liften. De uppskattar den, även om det kan vara efter lite tvekan...

– Många frågar lite osäkert om den går fort, så då brukar jag lite på skoj provåka och visa att den går väldigt långsamt.

Dessutom kommer kommunens arbetsterapeut någon gång per år med en grupp personer som kanske kan behöva trapplift hemma. De testar för att se om det är något som kan passa. På så vis bidrar museet på sätt och vis även till tillgängligheten utanför huset.

”I ett hus som är byggnadsminnesmärkt som vårt gäller det att vara envis och hitta nya lösningar när de första inte fungerar”.

Ann Johnsson, intendent på Tändsticksmuseet

Fler insatser som gjorts är att alla texter i utställningen är skrivna för att så många som möjligt ska kunna läsa och förstå. Bland annat används så kallat frasanpassat radfall, där texten bryts efter en mening eller där det är naturligt att göra paus när man läser. Skyltarna är också lågt placerade för att gå att läsa från olika höjd.

Ann Johnsson berättar att det ofta är synpunkter från besökare som blir startpunkten för olika insatser. Därefter tillfrågas kommunens utvecklingsingenjör som har kunskapen, och länsstyrelsen som bevakar byggnadsminnesvården.

Ett exempel på synpunkter från besökare är att museet får allt fler påpekanden om att trappliften inte räcker för att alla ska kunna utforska hela museet. Ann Johnsson hoppas därför igen på att få en hiss. Hon har ansökt flera gånger om att få installera en. Det som fått henne att göra ett sista försök var en besviken förälder till en elev som var med på en utställning på museet.

– Föräldern hade permobil och blev väldigt ledsen när det inte gick att komma upp till övervåningen där elevutställningen visades. Hon blev fullt förståeligt arg över att inte ha samma möjligheter som alla andra att se sitt barns bidrag.

Så nu tänker Ann Johnsson dra det ett varv till och föreslå att hissen byggs i ett trapphus museet inte använder. Hon hoppas att länsstyrelsen godkänner det.

– I ett hus som är byggnadsminnesmärkt som vårt gäller det att vara envis och hitta nya lösningar när de första inte fungerar.

Hennes tips till andra arbetslivsmuseer i äldre hus eller andra typer av anläggningar är att utnyttja den kompetens som finns på länsstyrelserna och läns museerna. De har mycket kunskap om tillgänglighet och hur saker går att lösa trots byggnadsantikvariska begränsningar.

Foto: Tändsticksmuseet

Repslagarmuseet Foto: Maria Johansson

Långsiktigt arbete öppnar Repslagarmuseet för fler

I Älvängen norr om Göteborg går det att uppleva hur rep tillverkades förr. Originalmaskinerna från 1920-talet slamrar och de tjärade repen doftar. Repslagarmuseet har arbetat länge med tillgänglighet. Bland annat finns anvisade parkeringsplatser för personer med parkeringstillstånd precis utanför entrén och stora delar av museet är tillgängligt med rullstol.

Besökare på museet kan utforska den 300 meter långa repslagarbanan som är en av Europas få bevarade. Alla fastigheter och själva banan ägs av Ale kommun, men museet drivs av den ideella föreningen Bevara Repslagarbanan. Arbetet med tillgänglighet startar redan utanför huset. För att göra det lätt att parkera och ta sig in i museet har två platser för personer med parkeringstillstånd anlagts nära entrén.

– Först hade vi gjort platserna lite för smala, men nu har vi fått hjälp av kommunen att utöka dem så att det går att komma in och ur bilen med en rullstol.

Det visar att det är viktigt att ta in så mycket kunskap som möjligt tidigt, säger museichefen Börje Johansson.

En genomgång av tillgängligheten gjordes i samband med att museet byggdes upp och öppnade 1996 i ett gammalt skyddsrum som är hopbyggt med repslagarbanan.

– Vi var tidigt ute, bland annat tack vare att en av oss på museet är synskadad. Vi fick också stöd från Västra Götalandsregionen. De tog fram Tillgänglighetsdatabasen* där en lång rad verksamheter presenterar sig med vilken tillgänglighet de erbjuder med texter och bilder.

På sin hemsida har museet markerat med symboler vilken typ av tillgänglighet som finns för de omkring 8 000 besökare som kommer årligen.

– En del har vi kvar att åtgärda. Det går inte att komma upp till övervåningen i ett av husen utom via trappor, men vi har ansökt om pengar till en trapplift.

* (<http://www.t-d.se>)

”En genväg för att få in kunskap är att prata med någon funktionshinderorganisation. Bjud dem på fika och en guidning för att få höra deras synpunkter på vad som kan utvecklas på museet”.

Börje Johansson, museichef på Repslagarmuseet

Det kan också handla om ganska enkla lösningar som inte kostar så mycket. Bland annat har museet gjort om sina trappräcken inomhus. De gick tidigare inte hela trapplängden, och gav inte stöd hela vägen i trappan. En ny satsning är att ha så kallade QR-koder vid texter i utställningen. Besökare som istället vill lyssna på det skrivna kan läsa av koden med sin telefon och få texten uppläst. QR-koderna leder också vidare till korta filmer som visar utställningens maskiner i drift, för att ge en bild av hur repslagningen går till.

Börje Johansson lyfter fram att det är viktigt att löpande följa upp tillgängligheten. Frågan tas upp regelbundet

i museets ledningsgrupp, där den tillgänglighetsansvarige deltar. Det kan handla om allt från att hålla ordning i utställningen så att inget står i vägen, till att en besökare berättat om en brist i tillgängligheten.

– Dessutom tillkommer nya saker i museet. Vi ska till exempel installera några nya maskiner i repslageriet. Om vi inte mäter och tänker efter hur och var vi placerar dem är risken stor att arbetet vi lagt ner tidigare på att få utställningen tillgänglig tappas bort.

Han påminner också om att det finns många dolda funktionsnedsättningar.

Foto: Repslagarmuseet

För att till exempel hjälpa den som behöver byta stomipåse eller skifta dialysvätska har alla toaletter utrustats med en sanitetsbox och upphängningskrok. Börje Johansson tycker frågan om att öppna upp verksamheten för så många som möjligt är viktig.

– När vi diskuterar med andra arbetslivsmuseer märks det hur väl det behövs inspiration och stöd, många har inte gjort så mycket ännu.

Hans tips till andra museer som vill komma igång är att göra en tillgänglighetsplanering. Ta en tur genom museet och tänk över hur olika besökare kan

komma dit, och sedan röra sig runt i verksamheten och ta till sig av det som visas upp.

– En genväg för att få in kunskap är att prata med någon funktionshinderorganisation. Bjud dem på fika och en guidning för att få höra deras synpunkter på vad som kan utvecklas på museet. Passa på att fråga om organisationen kan hjälpa till med utrustning eller kanske delta i ett gemensamt tillgänglighetsprojekt.

CTH-Fabriksmuseum Foto: Maria Johansson

Öppet sinne hjälper CTH-Fabriksmuseum hitta lösningar

CTH-Fabriksmuseum berättar om industrihistoria i en gammal hattfabrik i Borlänge. Förutom att kunna ta del av hur olika huvudbonader tillverkas kan besökare även utforska utställningar och ta del av berättarkvällar om hantverk och lokalhistoria. Museet marknadsför sig med att det är tillgängligt och erbjuder bland annat guidningar för grupper i rullstol.

En ramp som leder upp till ingången på museet gör att alla som sitter i rullstol kan ta sig in på museet. Det är en del i arbetet med att öppna upp verksamheten. Målet är att kunna erbjuda de omkring 4 000 besökare som kommer årligen en så bra upplevelse som möjligt.

Museet marknadsför sig med att det är tillgängligt och kan erbjuda guidningar för grupper i rullstolar.

– I det ingår också en fikastund med vår hemlagade hattbakelse, det är populärt bland alla grupper som kommer, säger Eva-Lisa Borres som är samordnare på museet och personalansvarig.

Museet drivs av ideella CTH:s vänförening, medan en privat fastighetsägare ansvarar för lokalerna som i över 125 år var Carl Theodors Hattfabrik. Bygget

av rampen kom till genom ett samarbete med den privata fastighetsägaren.

Eva-Lisa Borres har MS och är själv rullstolsburen, så hon vet hur det är att inte känna sig välkommen.

– Personer med funktionsnedsättning vill också ha upplevelser, och känna att de har samma möjligheter att ta till sig av det utbud som finns. Tyvärr finns det brister på många ställen, men det går att nå ganska långt med små medel.

Den regionala grenen av Handikappförbundet i Borlänge besöker återkommande museet för att testa tillgängligheten och komma med konstruktiv kritik. Tillgängligheten är dessutom något som det gäller att ha med sig hela tiden förklarar Eva-Lisa Borres.

– Idag fick jag be om ursäkt till en grupp där några personer satt i rullstol. Det stod kvar en massa stolar från ett tidigare evenemang som var i vägen.

Hon poängterar att det går att hitta smarta lösningar som inte behöver kosta så mycket. Ett exempel är museets montrar som är helt i glas för att kunna visa upp föremål så öppet som möjligt.

”Ibland kan man fastna i tanken och inte se hur något ska lösas – men det går! Och ju fler på museet som är med och tänker, desto lättare att komma på en smart lösning”.

Eva-Lisa Borres, samordnare på CTH-Fabriksmuseum

– Tanken är att alla ska kunna se det vi ställer ut, även den som till exempel sitter i rullstol. Glasmontrarna har jag köpt av butiker som stängt ned så det blev en bra funktion för en billig peng.

På samma sätt fick en pigittare med spegel som går att vinkla ned erbjuda en lösning på museets stora tillgängliga toalett. Det var svårt att bygga om och flytta den ordinarie spegeln över handfatet som sitter för högt upp.

– Ibland kan man fastna i tanken och inte se hur något ska lösas – men det går! Och ju fler på museet som är med och tänker, desto lättare att komma på en smart lösning. Låt till exempel alla i personalen testa på att ta sig runt museet i rullstol för att få en bättre inblick i vad som kan vara hinder.

Hennes tips är också att ta med ”tillgänglighetsglasögonen” ut på stan för att inspireras av hur andra museer och verksamheter har löst olika saker i sina lokaler.

Museet är även aktivt utanför hattfabriken och arbetar med allas lika värde i samhället. Bland annat är man med och ordnar en cruising med permobiler varje sommar när det är stor bilfest i Borlänge.

– Vi är ett femtiotal personer som åker genom staden i våra permobiler och delar ut rosor till alla åskådare. Väldigt roligt, och uppskattat!

CTH-Fabriksmuseum
Foto: Maria Johansson

Tillgänglighet på ert museum

Ett mer tillgängligt arbetslivsmuseum innefattar många delar. Alla ska kunna söka information om verksamheten och hur den är att besöka med funktionsnedsättning. Går det sedan att parkera och ta sig in i museet? Hur ser miljöerna ut inomhus? Finns det en toalett som fungerar för den med rullstol och är butiken och kaféet tillgängliga? Den som kommer till museet ska kunna använda lokalerna självständigt. Lika viktigt är att besökare förstår det museet vill berätta för att kunna åka hem med nya kunskaper och uppfylla av en trevlig upplevelse.

Här presenteras olika delar av hur ert museum kan bli mer tillgängligt. Fokus i den fysiska tillgängligheten ligger på byggnader. Många av råden och kunskaperna tror vi ändå går att använda för er som driver museer som inte är kopplade till fasta byggnader.

Sammanställningen är inte heltäckande utan är tänkt som en start för att komma

igång, analysera er verksamhet och börja arbetet med att göra den öppen för alla. För den som vill ha mer detaljerad information finns en sammanställning i slutet av skriften med litteratur, myndigheter och andra kunskapskällor.

Foto: Svedinos Bil- och Flygmuseum

Information om ert museum

Det är viktigt att informera om vad som går att förvänta sig inför ett besök på ert museum. Tillsammans med grundläggande information, adress, kontaktuppgifter och öppettider ingår att beskriva hur tillgängligheten ser ut. Då kan en person själv avgöra om ett besök är möjligt och under vilka förutsättningar. Kunskap ger trygghet.

Informera om ifall det finns parkeringsplats avsedd för person som har parkeringstillstånd och behöver parkera nära entrén. Är det trappor vid entrén eller går det att komma in utan nivåskillnad? När man alla våningar också med rollator? Beroende på om föreläsningsverksamhet förekommer – finns hörselslinga? Kanske finns något i er utställning som luktar starkt. Sådana dofter kan vara påfrestande för personer med vissa funktionsnedsättningar.

Ett exempel på hur information om tillgänglighet kan se ut finns på Arbetets museums hemsida:
<http://www.arbetetsmuseum.se/besoka-museet/tillganglighet/>

Tänk på att nå många

Den information du ger om din verksamhet ska så många som möjligt kunna ta del av. Går den att lyssna på och är trycksaker utformade för att vara lätta att läsa och förstå? Om du har en webbplats – gör den enkel att förstå och lätt att orientera sig på, enligt de riktlinjer som finns. Låt gärna någon du känner och som inte kan så mycket om ert museum testa sidan.

För många som har nedsatt syn fungerar en tillgänglig och användbar hemsida mycket bra om typsnittet är tydligt och det går att förstora texten. Andra läser med skärmläsare, en programvara som läser upp informationen. Lagg gärna in bildbeskrivningar så att även den informationen går att läsa upp.

Viktigt med detaljerad information

I din information om tillgängligheten på ert museum är det viktigt att vara så detaljerad som möjligt. En trapplift är till exempel bra för den som har svårt att gå i trappor. Samtidigt är den lösningen inte användbar för många som använder rullstol. En del rullstolar går inte att bära upp för trappan. Alla som använder rullstol klarar inte heller att flytta sig mellan rullstol och trapplift. De kanske inte heller kan sitta på vilken stol som helst.

Ett annat exempel på hur viktigt det är med detaljerad information är toaletter. Berätta hur den ni har ser ut så kan besökare avgöra om den är tillgänglig. Att inte veta säkert att toaletten på ert museum går att använda lockar inte till besök.

Starka lukter kan vara en jobbig upplevelse för besökare med vissa funktionsnedsättningar. Några besökare tycker de tjärade repen på Repslagarmuseet luktar gott, för andra kan de förstöra besöket. Ett förslag är att placera sådant som doftar i utställningen på så sätt att inte alla behöver passera det. Foto: Maria Johansson

Att tänka på när du gör trycksaker

- Välj enkla och tydliga typsnitt.
- Gör brödtexten minst 12–14 punkter stor.
- Undvik kursiv stil och versaler.
- Använd normalt radavstånd och radlängd på cirka 6–13 centimeter.
- Ge läsaren en logisk startpunkt så att det är lätt att förstå var texten börjar.
- Dela upp texten i korta stycken.
- Skapa bra kontrast mellan text och bakgrund.
- Undvik text mot röriga bakgrunder eller bilder.
- Gör bildtexterna i samma storlek som brödtexten.
- Använd matt papper med hög täthet.

Att tänka på för din webbplats

- Följ internationell standard för tillgänglighet på webben, WCAG 2.0 nivå AA. Där finns det regler för struktur, kodning, formgivning och innehåll. Det gör att varje användare kan anpassa webbplatsen efter sina egna behov.
- Finns ert museum i sociala medier som Facebook och Instagram? Kom ihåg att beskriva de bilder du lägger upp och att återge vad som sägs i eventuella filmklipp. På så sätt kan fler ta del av och vara delaktiga i din verksamhet.

Fysisk tillgänglighet

Parkering och angöring

Har ert museum en parkeringsplats för person med parkeringstillstånd? Även om det finns gott om parkeringsmöjligheter nära entrén ska det finnas särskilt markerad ruta för att bilföraren ska kunna vara säker på att inte bli inparkerad. Många med parkeringstillstånd behöver en större yta för att kunna öppna bilens dörrar helt. Det kanske också behövs utrymme för att få ut och in hjälpmedel vid sidan av eller bakom bilen.

Det är viktigt att adressen till museet är tydligt skyltad så att färdtjänst och taxi hittar rätt. Många färdtjänstsystem kräver en tydlig gatuadress. Det räcker inte med en beskrivning eller namnet på en plats eller byggnad för att kunna göra en resebeställning. Tänk också på att informera om hur långt det är till museets entré från parkeringsplatsen eller från där taxi och färdtjänstfordon kan stanna. Det kan också vara viktigt att veta om det är backigt eller om underlaget är plant.

Att tänka på när det gäller parkering

- Parkeringsplats som är skyltad och reserverad för personer med begränsad rörelseförmåga ska helst finnas 10 meter och högst 25 meter från entrén.
- Antalet reserverade platser dimensioneras efter den totala tillgången på parkeringsplatser. Det ska finnas minst en plats.
- Det ska vara möjligt att komma upp på en eventuell trottoar från parkeringsplats och från den plats där taxi eller färdtjänst kan stanna.
- Gångvägen fram till entrén ska vara framkomlig och så plan som möjligt. Den ska ha fast och jämn markbegräddning som inte blir hal vid regn.
- Gångvägen får inte ha trappor, trappsteg eller branta lutningar i färdriktningen. Högst 1:20 i max tio meter och högst 1:12 i sex meter.
- Lutning i sidled får inte vara brantare än 1:50.

Foto: Repslagarmuseet

Entrén till Repslagarmuseet är tydligt markerad med en annan färg än omgivande fasad. Den blir därmed lätt att upptäcka för besökare. Foto: Maria Johansson

Entré

En ingång är väldigt symbolisk och hur du välkomnar dina besökare kan vara avgörande för helhetsintrycket och upplevelsen av museet. Alla ska helst välkomnas samma väg. Att tvingas ta sig in via en sidodörr eller annan "nödlösning" när resten av besökarna kan ta sig in via huvudentrén är inte den bästa starten på ett besök.

Entrén ska även vara tydligt markerad och lätt att hitta, till exempel genom att vara väl skyltad och ha en tydlig färg som kontrast mot fasaden. Är entrén inte i marknivå behöver det finnas en hiss eller ramp för den som inte kan ta sig upp för en trappa. För att en ramp ska vara enkel och säker att använda får den inte luta för brant.

Dörr och eventuell hisslösning ska kunna användas självständigt av besökare. Det ska finnas dörröppnare om dörren är tung och ingångar eller hissar ska hållas upplåsta när verksamheten är öppen. Dörröppningen måste vara tillräckligt bred och tröskeln låg och avfasad åt båda håll.

Att tänka på när det gäller entréer

- Entrédörren och/eller dörrposten ska kontrastera i färg mot fasaden.
- Entrén ska vara i marknivå eller kompletteras med hiss eller ramp.
- Eventuell trappa ska vara markerad – översta och nedersta trappsteget ska ha kontrastmarkering.
- Krav på dörrbredd varierar från 80 till 90 centimeter beroende på miljö. Det som mäts är fritt passagemått när dörren står öppen i 90 grader.
- Tung eller svåröppnad entrédörr ska vara försedd med dörröppnare. Finns en dörrstängare ska det även finnas dörröppnare.
- Dörröppnaren ska vara kontrastmarkerad för att lätt kunna upptäckas samt placerad med centrum 80 centimeter över golv eller mark.
- Placera dörröppnaren så att en person i rullstol inte behöver backa för att undvika dörren efter att ha tryckt på "öppna".

Att tänka på när det gäller ramper

- För att en ramp ska vara användbar ska den luta max 1:20. Det betyder att en nivåskillnad på 5 centimeter ska ha en ramp som är 1 meter lång, en nivåskillnad på 10 centimeter ska ha en ramp som är 2 meter, och så vidare.
- Finns det inte utrymme kan en flackare lutning på 1:12 accepteras. I sådana fall ska rampen vara 0,6 meter lång när det är en nivåskillnad på 5 centimeter, och så vidare.
- En ramp ska ha ledstänger/räcken på båda sidor som går 30 cm längre än rampen. Rampen ska också ha avåkningsskydd på båda sidor.
- En ramp ska ha kontrastmarkering i början och i slutet.
- Tänk på att snöröja och halkbekämpa eventuell utomhusramp samt hålla den ren från löv och skräp.

Trappor

Många museer har lokaler i olika plan och kanske i flera hus med nivåskillnader emellan. I trappor ska det finnas tydliga markeringar som visar den som har nedsatt syn var trappan börjar och slutar. Det ska även finnas räcken i trappan som sträcker sig förbi trap-

pans längd så att den som använder trappan har ordentligt stöd både i början och slutet.

Trappor ska så långt det är möjligt kompletteras med en ramp eller hiss. Då kan alla ta sig runt på ert museum. Även en ramp ska vara tydligt markerad var den börjar och slutar. Att markera rampen är extra viktigt när den är i samma material eller färg som golvet och är svår att upptäcka.

Att tänka på när det gäller trappor

- Trappor ska ha översta och nedersta trappstegen markerade, både utomhus och inomhus.
- Markeringen bör vara ljus. En mörk markering uppfattas som en grop.
- Trappor och enstaka trappsteg ska ha räcke på båda sidor. Räckena ska sträcka sig 30 centimeter före och efter första respektive sista trappsteget.
- Trappor/trappsteg ska kompletteras med godkända hissar och ramper.

Rampen vid entrén till CTH-Fabriksmuseum behöver vara ganska lång för att nå upp till entrén. Genom att låta den löpa "zickzack" får den plats på en begränsad yta. Foto: Maria Johansson

Trappstegen på Gällivare museum är markerade med ljusa rundlar. Det finns räcken/handledare på båda sidorna. De sträcker sig förbi trappan för att ge ordentligt stöd både i början och slutet av trappan. Foto: Maria Johansson

Ramper ska vara markerade i början och slutet. Det är extra viktigt när det plana golvet och lutningen har samma material och färg. Den här rampen på Repslagarmuseet är markerad med vit färg i början och i slutet. Foto: Maria Johansson

På Tändsticksmuseet finns en trapplift. Det är en sits du sätter dig på och som sedan förflyttar dig uppför trappan. Det är en bra hjälp för den som har svårt att gå i trappor. Foto: Maria Johansson

Toaletter

Erbjuder museet toaletter för besökare bör det finnas möjlighet för alla att kunna använda en toalett. Om ni bygger en stor och tillgänglig toalett, undersök möjligheterna att göra toaletttrummet så stort som möjligt. Uppfyller det inte måttkraven, var noga med att berätta hur stor toaletten är i informationen om ert museum. För vissa personer räcker det att veta att det går att komma in genom dörröppningen med rullstol eller annat hjälpmedel. Andra behöver tillräcklig yta för att kunna vända i rummet och komma intill toalettstolen från sidan.

Placeringen av olika saker på toaletten är viktig. Toalettstolen ska vara placerad mitt på väggen för att ge utrymme på båda sidor. Det ska också finnas armstöd vid toalettstolen. Att placera handfat och toalettstol på olika väggar ger mer utrymme att komma intill toalettstolen. Spegel, tvål och handdukar ska placeras så att de kan användas av den som sitter ned eller har nedsatt rörelseförmåga. Till exempel är en hög spegel som går ända ned till handfatsets kant en bra lösning. Placera gärna handdukar och tvål på vägg i vinkel mot handfat och spegel. Då är de lättare att nå än om allt är placerat på samma vägg.

Att tänka på när det gäller toaletter

- Rummet ska vara minst 2,2 x 2,2 meter.
- Toalettstolen ska vara placerad med utrymme på båda sidor. Den ska vara högre än standard och ha stödhandtag på bägge sidor.
- Spegel, tvål och handdukar ska kunna användas av personer som sitter ned och/eller har nedsatt rörelseförmåga.
- Relingshandtag på insidan av toalett-dörren gör den lättare att stänga.
- Om övriga toaletter på museet inte är låsta ska inte heller denna toalett vara det.
- Skylta och hänvisa tydligt till toaletten om den är placerad på ett annat ställe i museet än övriga toaletter.

En tillgänglig toalett ska vara stor nog för att en rullstol ska kunna få plats vid sidan av toalettstolen, som här på Repslagar-museet. Helst ska den dessutom vara placerad så att det finns utrymme på båda sidor. Det ska även finnas armstöd vid toalettstolen och sitsen bör inte vara för låg. Foto: Maria Johansson

Servering/butik/reception

Om ni har en servering, tänk på att utforma den för att så många som möjligt ska kunna nå vid självbetjäning. Se över hur ni placerar koppar, brickor, bestick, servetter, kaffe och annat. Den som sitter ska kunna nå så mycket som möjligt. Placera allt i en ordning som gör det lätt att göra rätt när besökare ska ta det som behövs. Möblera så att det går att komma fram med rollator och rullstol även när det sitter gäster vid borden. Det behöver finnas minst några bord i vanlig bordshöjd – för den som använder rullstol fungerar inte höga barbord eller låga soffbord. Det är också viktigt att det finns några stadiga stolar med armstöd att ta stöd mot, som hjälp för att resa sig.

Har ni menyer, tavlor med priser eller andra skyltar, utforma dessa läsvänligt. Placera dem så att alla kan komma nära intill. När ni informerar om det ni

serverar, se till att ni har kunskap om innehållet. Presentera det tydligt så att besökare med allergier och andra matrestriktioner kan välja det de vill ha och känner sig säkra att njuta av det ni erbjuder.

I en butik där ni säljer böcker och olika föremål med koppling till verksamheten kan det vara frestande att vilja visa upp väldigt mycket. Glöm inte att det ska gå att förflytta sig för besökare med rullstol eller med nedsatt syn.

Vid betalning, tänk på att kortläsare ska kunna användas av personer med nedsatt rörelseförmåga eller nedsatt syn. Till exempel är en nedsänkt del i kassadysken en bra lösning för den som sitter. En trådlös kortläsare kan placeras på olika sätt som passar olika besökare. Taktilt markerade knappar på kortläsaren gör att den kan användas av personer med nedsatt syn.

Den röda receptionen innanför entrén till Tändsticksmuseet visar med sin tydliga färg att besökare ska bege sig dit. Det förenklar för personer med nedsatt kognition. Med delar i olika nivåer som här blir det också lättare att hjälpa besökare med olika behov, både den som sitter ned och den som behöver kunna luta sig. Det gör också att det är lättare att betala med en kortläsare eller skriva på ett kvitto. Foto: Maria Johansson

Ljud- och ljusmiljö

För den som har nedsatt hörsel kan en bra ljudmiljö vara avgörande för möjligheten att tillgodogöra sig ett besök på ert museum. God ljudmiljö är också bra för alla besökare eftersom lågfrekvent buller är tröttande. Idag finns en lång rad material som ger effektiv bullerdämpning om någon miljö på ert museum är extra utsatt för ljud.

För att skapa en bra ljudmiljö och göra det möjligt att föra samtal, dämpa omgivningsljud med gardiner, draperier eller liknande textilier. Datorer och teknik i utställningar eller kylskåp och elanslutna diskar i en servering kan ge en hel del ljud i från sig. Det är störande och gör det svårare för personer med nedsatt hörsel eller kognitiva nedsättningar att kommunicera och delta i en konversation.

För den som har nedsatt syn kan ljusmiljön ha avgörande betydelse för möjligheten att tillgodogöra sig ett be-

sök på ert museum. Belysning bör vara jämn och inte bländande. Tänk på att ha extra belysning vid skyltar och där man ska kunna läsa information.

Att tänka på när det gäller ljudmiljö

- Åtgärda buller från fasta installationer och maskiner, exempelvis med hjälp av ljudabsorberande skärmar.
- Sätt mjuka tassor under fötterna på stolar eller andra möbler som flyttas fram och tillbaka.
- Textilier dämpar ljud, men se till att de hålls rena och använd material som inte samlar damm. Undvik sladdriga mattor som det går att snubbla på eller som trasslar in sig i rullstolshjul. Mattor ska ha en "hård" rullyta som inte ger extra motstånd för en rullstol eller rollator.
- Sätt in akustikplattor för att dämpa ljud.

I de långa korridorerna på Gällivare museum har man förbättrat ljudmiljön genom att sätta upp akustikplattor i taket. Foto: Maria Johansson

Extra ljuskällor är riktade mot böcker och skrifter i bokhyllan på Gällivare museum för att ge en bra belysning. Att hyllorna lutar gör dessutom materialet mer lättillgängligt för både stående och sittande. Foto: Maria Johansson

Utställningar för alla

För att göra utställningar på ert museum tillgängliga ingår flera delar. Själva rummet är viktigt. Hur det är utformat avgör om besökare kan ta sig fram utan problem. Att det är möjligt att orientera sig i rummet är också viktigt, liksom ljud- och ljusmiljön. En annan del är föremåls placering och hur skyltar och belysning är arrangerade. Slutligen, hur förmedlas det som museet vill berätta? Gör ni det på ett sätt för att så många som möjligt ska kunna ta del av informationen och förstå den?

För bra tillgänglighet är det generellt viktigt att ha så rena golvytor som möjligt i utställningen, utan hinder som stör eller är i vägen. Enhetlig inredning och färgsättning gör det enklare att förstå miljön och underlättar för personer med kognitiva funktionsnedsättningar eller med nedsatt syn. Oskyddade glasytor, glasväggar och glasdörrar som kan misstas för öppningar ska vara kontrastmarkerade. Det handlar om säkerhet och om möjligheten att orientera sig.

Finns det föremål som besökarna får känna på och ta i? Att få möjlighet att uppleva något med känslan kan fördjupa förståelsen. Tänk efter om något mer av det som ni visar upp går att utforska med händerna. Eller kanske går något att berätta om med ljud istället för enbart i text?

Insatser ni gör kan ta bort störande intryck och låta besökare utforska det ni visar upp med fler sinnen. Det är kanske nödvändigt för att personer med vissa funktionsnedsättningar ska

kunna ta till sig utställningen. Samtidigt hjälper det alla besökare att fokusera på det ni vill berätta om.

Karta över museet

En tydlig karta över museet gör att besökare lätt kan skaffa sig en helhetsbild över lokalerna och utställningen, samt var toaletterna och andra utrymmen ligger. Om kartan görs i relief med nedsänkta och upphöjda delar kan även synskadade använda den.

Utställningsskyltar

Skyltar ska kunna läsas både av den som står och av den som sitter ned. För att det ska vara möjligt kan de till exempel vara lätt lutade.

Att få möjlighet att ta på föremål kan ge en djupare förståelse för det museet berättar om. Här olika verktyg som går att känna på hos Tändsticksmuseet.

Foto: Maria Johansson

Tillgängliga texter

Texter i er utställning ska innehålla enkla ord, direkt tilltal till den som läser och korta meningar. Då förmedlar de det ni vill säga så att många förstår. Det är också bra att skriva texter med frasanpassat radfall där varje mening får en egen rad. Går inte det, bryt mening- en där det är naturligt att göra paus i läsningen. För den som vill arbeta ännu mer med sina texter går det att använda lättläst svenska. Det är ett begrepp för information som omarbetas för att bli lättare att förstå. Den riktar sig till dem som kan ha olika svårigheter att läsa. Mer information om lättläst svenska finns här: <http://lattlast.se/>

Skyltar i er utställning ska kunna läsas både av den som står och den som sitter ned. På Tändsticksmuseet finns ett genomgående enhetligt och stilrent system med lätt lutade eller svängbara utställningsskyltar. De är dessutom skrivna med frasanpassat radfall. Foto: Maria Johansson

Att tänka på när det gäller skyltar i utställningar

- Skyltar ska finnas där de behövs för att man ska kunna orientera sig. De ska vara placerade där de är lätta att upptäcka. Placeringen ska vara konsekvent.
- Skyltar ska vara lätta att komma nära intill för att läsa.
- Skyltar ska vara väl belysta och fria från reflexer.
- Välj enkla och tydliga typsnitt i texter.
- Informationen ska så långt möjligt även gå att lyssna på och presenteras som punktskrift.

Att tänka på när det gäller utställningstexter

- Skriv kort.
- Använd inte svåra ord, undvik långa substantiv.
- Skriv direkt till läsaren.
- Skriv aktiva meningar, undvik passiv form.
- Använd frasanpassat radfall.

Utställningsmontrar

Många arbetslivsmuseer har föremål de vill visa upp för att berätta om sin historia, olika hantverk och personerna som arbetat där. Föremål som är viktiga för att kunna förstå det museet vill förmedla, de ska alla besökare kunna uppleva.

Det finns många olika lösningar för att visa upp föremål. Med låga montrar kan även besökare i rullstol och kortväxta ta del av innehållet. En mörk botten i montrar som ljusare föremål avtecknar sig mot gör det lättare för fler att ta till sig det som visas upp. Monter med till viss del fritt benutrymme under gör det lättare att med rullstol komma nära. Används högre montrar är en lösning att använda hyllplan av glas. Då blir det möjligt även för den som inte når upp att till viss del uppleva föremålen som är placerade över personens ögonhöjd.

Hörslinga och audioguide

Hörslingor förstärker ljud som tas upp från en mikrofon, från exempelvis en guide eller en föreläsare. De finns både som en fast installation i en lokal eller något som besökaren kan bära med sig. Kom ihåg att testa utrustningen regelbundet så att den fungerar och ger ett bra ljud utan skrap och störningar.

Allt fler museer erbjuder även bärbara audioguider. I en sådan kan besökare lyssna i hörlurar på en inspelad röst som beskriver olika delar av en utställning. Ibland går det också att ladda ned ljudfilerna i förväg från museets hemsida. Museer kan även använ-

da så kallade QR-koder i utställningen. Med en smart telefon kan besökare läsa av koden och lyssna på en ljudslinga i sin telefon som berättar om utställningen eller ett specifikt föremål.

Upplevelser med alla sinnen

Fundera på vilka föremål av de ni visar upp som går att uppleva med fler sinnen än synen. Vad håller för att låta besökare känna på? Går det att utforska något av det ni visar upp med luktsinnet? Hur låter olika moment i ett hantverk eller de föremål som tillverkades?

Känslan kan förmedla mycket kunskap och komplettera den information besökare kan få genom syn och hörsel. Om ett föremål är känsligt kanske en kopia går att visa i utställningen. Att få möjlighet att känna på det ni visar upp ger även seende och hörande besökare en rikare upplevelse av det ert museum vill berätta. Med modern teknik går det till exempel att göra fotografier taktila så att det går att känna vad bilden visar.

Inspirerande exempel på hur det går att arbeta med flera sinnen i utställningar ger projektet Kännbart. Det är en konstutställning som undersöker hur det går att förmedla intryck utan att använda syn och hörsel. Utställningen som turnerar runt i Sverige 2016–2017 har tagits fram av ABF Örebro län i samarbete med Förbundet Sveriges dövblinda, Riksutställningar och Iris hjälpmedel. Läs mer på www.kannbart.nu

Genom att ge plats för extra benutrymme under montrar som här på Tändsticksmuseet är det lättare att komma nära med rullstol och ta del av det som visas upp.
Foto: Maria Johansson

Glashyllor i utställningens montrar och skåp gör att det som visas upp blir möjligt att ta del av även för den som sitter. Här är två olika lösningar från Gällivare museum och CTH-Fabriksmuseum. Foto: Maria Johansson

Vems historia berättas på museet?

Hur besökare blir tilltalade och tas emot av alla som representerar ert museum är lika viktigt som förändringar i den fysiska miljön. De som arbetar i verksamheten behöver ha kunskap om olika funktionsnedsättningar och vad de innebär. Personlig kontakt handlar i grunden om att vi alla ska bli respekterade fullt ut för de vi är, oavsett utseende eller våra förmågor.

En del i att erbjuda ett museum för alla är även att spegla hela samhället i er verksamhet. Personer med funktionsnedsättning har funnits i alla tider och är en naturlig del av den mänskliga mångfalden. När vi återberättar historien är det viktigt att synliggöra olika perspektiv.

Hur var det att leva med funktionsnedsättning på den tid eller i den bransch som ert museum skildrar? Kanske fanns det någon bland de anställda i den arbetsmiljö museet beskriver som hade en funktionsnedsättning? Hur vi beskriver vår historia och vad vi lär oss av den påverkar hur vi läser av samtiden och hur vi tar oss an vår framtid.

Handikapphistoriska föreningen, HHF, arbetar med att utifrån ett historiskt perspektiv sprida kunskap om

levnadsförhållanden, samhällets syn och åtgärder kring personer med funktionsnedsättning. I projektet Fokus har HHF utbildat museer spridda över landet. Projektet resulterade bland annat i en handbok om hur man kan arbeta för att funktionshinder och funktionsnedsättning ska bli en självklar del i museernas arbete. Handboken om hur personer med funktionsnedsättning kan få sin historia och sina liv belysta heter Bredda mångfalden och kan laddas ned gratis – se länk på sidan 43.

Hagalunds tvätterimuseum
Foto: Olle Magnusson

Vi vill komma igång på vårt museum – hur gör vi?

Det behöver inte vara svårt att öppna ert museum för fler och bredda mångfalden i verksamheten till att omfatta även personer med funktionsnedsättning. Behöver ni mer kunskap i arbetet går det bland annat att vända sig till kommunen och de myndigheter som arbetar med tillgänglighet.

Motorentusiasten Helmut Moser (till höger) visar ett av sina byggen för en besökare på mässan Maskinnostalgi i Norrköping. Foto: Niclas Fasth

Förslag till handlingsplan

1. Utse ansvarig och se till att förankra i högsta ledningen. Vidareutbilda de som arbetar på museet om funktionsnedsättningar och tillgänglighet. Bilda en grupp där ni både diskuterar fysisk tillgänglighet och innehållsfrågor. Hur kan utställningarna utformas? Vad bör de handla om? Vilket språk ska användas?
2. Inventera och försök studera din miljö med nya ögon. Analysera er verksamhet hela vägen från ingång till utgång. Fundera också på hur det ni berättar går att ta till sig för besökare, liksom vilken information som finns om museet. Ha utgångspunkten att så många som möjligt ska kunna vara delaktiga.
3. Bjud gärna in lokala funktionshinderföreningar, försök få med flera olika perspektiv och erfarenheter. Låt dem testa, komma med synpunkter och tips. Diskutera med varandra och se om ni kan få igång ett löpande utbyte.
4. Lyssna på era besökare – de är bra på att bedöma om ert museum är en positiv upplevelse. Kanske finns det något som går att förbättra som ni inte tänkt på själva som ett hinder.
5. Ta in sakkunskap genom att anlita en tillgänglighetskonsult som hjälper till att göra en åtgärdslista. De kan också prioritera och komma med förslag på lösningar som ökar tillgängligheten.
6. Börja med de enklaste åtgärderna. Kanske finns det också något hinder som är extra stort och försvårar för väldigt många besökare.
7. Ta med tillgänglighetsåtgärder i verksamhetsplanering och budget. Sätt upp mål, mät målen och kommunicera framsteg i din verksamhet.
8. Betrakta tillgänglighetsarbetet som en ständigt pågående process. Följ upp det ni gjort och analysera vad ni kan göra mer.

Mer information och checklistor finns bland annat hos Myndigheten för delaktighet:
<http://www.mfd.se/tillganglighet/starta-tillganglighetsarbetet/>

Finansiering av insatser

Diskutera med den fastighetsägare som är ansvarig för era lokaler om vad ni kan få stöd med. Länsstyrelsen och kommunen kanske kan vara med och finansiera insatser för tillgänglighet. Undersök också om det finns lokala fonder och studieförbund att söka pengar från.

Riksantikvarieämbetet fördelar bidrag till arbetslivsmuseer för särskilda insatser som ska bevara och bruka industrisamhällets kulturarv. Här kan även arbete för att göra museerna tillgängliga räknas in. Även de kulturmiljövårdsanslag som Riksantikvarieämbetet fördelar till länsstyrelser kan användas för tillgänglighetsåtgärder.

Här är fler aktörer som det går att söka finansiering från:

Arvsfonden

www.arvsfonden.se

Boverket

www.boverket.se

Föreningen Norden

www.norden.se

Jordbruksverket (Leaderprojekt)

www.jordbruksverket.se

Konung Gustaf VI Adolfs fond för svensk kultur

www.kungahuset.se

Kulturbyggan

www.kulturbyggan.se

Kulturfonden

www.kulturfonden.net

Nordiska kulturfonden

www.nordiskkulturfond.org

Statens kulturråd

www.kulturradet.se

Forsmarks bruksmuseum Foto: Elina Mueller

Mer information

Hos flera myndigheter, i litteratur och hos funktionshinderorganisationer hittar du mer information om tillgänglighet. Det kan ge fler tips om hur ni kan arbeta vidare med tillgänglighet och välkomna fler till ert museum.

Myndigheter som arbetar med tillgänglighet

Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket hanterar tillgänglighet i arbetsmiljöregler och krav i arbetsmiljölagstiftningen. Till skillnad från kraven på tillgänglighet i plan- och bygglagstiftningen gäller arbetsmiljölagen inte bara nybyggda eller ombyggda lokaler. Den gäller även befintliga lokaler där arbetstagare utför arbete för en arbetsgivare.

Boverket

Bostäder och lokaler ska fungera och vara tillgängliga för alla. De regler som gäller finns framför allt i Boverkets byggregler, plan- och bygglagen samt i plan- och byggförordningen. Bland annat finns information om så kallade enkelt avhjälpna hinder och hur de kan åtgärdas. Läs mer här:

<http://www.boverket.se/sv/byggande/tillganglighet--bostadsutformning/tillganglighet/enkelt-avhjalpta-hinder/>

Myndigheten för delaktighet

Myndigheten för delaktighet har till uppgift att främja respekten för och medvetenheten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Myndigheten arbetar ur ett rättighets-, mångfalds-, jämställdhets- och medborgarperspektiv för att personer med funktionsnedsättning i alla åldrar ska ha full delaktighet i samhället.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet ansvarar för frågor om kulturmiljö och kulturarv. Utvecklingen för att skapa tillgänglighet i äldre kulturmiljöer har gått starkt framåt. Kulturminneslagen förbjuder inte åtgärder för ökad tillgänglighet. Tillgänglighet lyfts fram som viktiga åtgärder när Riksantikvarieämbetet fördelar sina bidrag till olika verksamheter.

Statens fastighetsverk

Statens fastighetsverk arbetar med bevarande av kulturarvet och strävar efter att verksamheter som bedrivs i deras fastigheter ska vara tillgängliga för alla så långt det är praktiskt möjligt. Åtgärder för förbättrad tillgänglighet är ett värdigt tillägg till kulturarvet från vår tid. Arbetet ska ske med metoder som medger ett avvägt samspel mellan tillgänglighet och att kulturvärden tas tillvara.

Statens kulturråd

Myndigheten arbetar med kulturens utveckling och tillgänglighet genom att fördela och följa upp statliga bidrag och genom andra åtgärder. Kulturinstitutioner som får statsbidrag ska ta fram handlingsplaner för tillgänglighet, ha tillgängliga webbsidor, erbjuda information om sin tillgänglighet och åtgärda enkelt avhjälpna hinder.

Funktionshinderorganisationer

Astma- och allergiförbundet

<http://astmaoallergiforbundet.se>

DHR – Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder

<http://www.dhr.se>

Hörselskadades riksförbund, HRF

<http://www.hrf.se>

Sveriges dövas riksförbund, SDR

<http://www.sdr.se>

Synskadades riksförbund, SRF

<http://www.srf.nu>

Andra organisationer är FUB – Föreningen för utvecklingsstörda barn, unga och vuxna, FSDB – Förbundet Sveriges Dövblinda, Personskadeförbundet RTP, RBU – Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar, Neuroförbundet och Riksförbundet Attention.

Det finns många fler organisationer. De flesta går att hitta via paraplyorganisationerna Handikappförbunden (<http://www.handikappforbunden.se>), Lika Unika (<http://www.likaunika.org>) och DU! – Delaktighet för unga (www.delaktighetforunga.se).

Källor och litteraturtips för dig som vill veta mer

Riv hindren – Riktlinjer för tillgänglighet

– Myndigheten för delaktighet (2015)

Boken är gratis och kan beställas från www.handisam.se

Bygg ikapp – för ökad tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning

– Elisabet Svensson (2015)

Kan beställas från Svensk byggtjänst på www.byggtjanst.se

Funktionshinderspolitik – en introduktion

– Lars Lindberg och Lars Grönvik (2011)

Kan beställas från bland annat Bokus.com och Adlibris.com

Tillgänglighet och kulturarv – Accessibility and Cultural Heritage

– Statens Fastighetsverk (2006, andra upplagan)

Kan beställas från Svensk byggtjänst på www.byggtjanst.se

Värdig entré

– Statens fastighetsverk (2014)

En skrift om innovation och allas rätt att gå in genom samma dörr

Laddas ned på:

http://www.sfv.se/globalassets/bygg-pa-kunskap/vardigentre/vardig_entre_2014.pdf

Bredda mångfalden

– Handikapphistoriska föreningen (2015)

En handbok om människor med funktionsnedsättning i museernas arbete.

Kan laddas ned på:

<http://upplandsmuseet.se/Documents/Bredda%20mångfalden.pdf>

Öppet för alla: Tillgänglighet på museer och hembygdsgårdar

– Gunnar Häger (2015)

Kan beställas från Sveriges Hembygdsförbund:

<http://www.hembygd.se/radgivning/bocker-och-broschyror/>

Anpassning av passagerarfartyg med hänsyn till personer med funktionshinder

– Sjöfartsverket (2010)

En handbok om tillgänglighet på fartyg.

Kan laddas ned på: <http://www.sjofartsverket.se/funktionshinder/>

**Tack till Konung Gustaf VI Adolfs fond för svensk kultur,
Statens kulturråd, Gällivare museum, CTH-Fabriksmuseum, Tändsticksmuseet,
Repslagarmuseet och Maria Johansson.**

ArbetSam

Laxholmen, 602 21 Norrköping
info@arbetsam.com
Tel: 011-23 17 30
www.arbetsam.com

Arbetets museum

Laxholmen, 602 21 Norrköping
info@arbetetsmuseum.se
Tel: 011-18 98 00
www.arbetetsmuseum.se